

HYVIL

Kommenttipuheenvuoro soveltamisalan toimeenpanosta 4.3.2025

Johtava juristi Sami Uotinen ja erityisasiantuntija Jaana Viemerö

Lain tarkoitus (1 §) on hyvä pitää mielessä

Vammaispalvelulain tarkoituksena on:

- 1) toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä;
- 2) tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista;
- 3) turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut

Soveltamisala (2 §) periaatteessa laaja

Vammaispalvelulakia sovelletaan erityispalveluiden järjestämiseen niille vammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen fyysisen, kognitiivisen, psyykkisen, sosiaalisen tai aisteihin liittyvän toimintarajoitteen johdosta välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä

- Kohderyhmä laaja - tarkoituksena välttää väliinputoamista
- Sosiaalisen toimintarajoitteen monitulkintaisuus
- Vrt. palvelupykälien muotoilu myös kohtalaisen avoin
- Kehitysvammaisia henkilöitä koskevia säännöksiä on lisäksi edelleen Laissa kehitysvammaisten erityishuollosta

Ensisijaisen lainsäädännön merkitys

- Vammaispalvelulain perusteella järjestetään palveluita vain, jos muussa laissa tarkoitetut palvelut eivät ole henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä.
- Asiakkaan edusta säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 4 ja 5 §:ssä.
- Vammaisen henkilön palvelut järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain (1326/2010), ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista annetun lain (980/2012), varhaiskasvatuslain (540/2018), perusopetuslain (628/1998) tai muun ensisijaisen lain perusteella.

Sosiaalihuoltolain luonne yleislakina

- SHL:n palvelut kuuluvat yleisen järjestämisvelvollisuuden piiriin ja hyvinvointialueilla on niissä enemmän liikkumavaraa (sisältö, määrä jne) kuin erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien palveluiden osalta.

Sosiaalihuoltolaki 4 § (asiakkaan etu)

Uusi 4 §:n 3 momentti

- Asiakkaan edun arvioinnissa ei oteta huomioon palvelusta määrättävää maksua.
- Sosiaalipalveluista perittävistä maksuista säädetään erikseen

Soveltamisalan haasteita

- Mikä on ehdotetun VPL 2 §:n suhde sosiaalihuoltolain 2 §:ään
 - "Jos henkilöllä on muun lain nojalla oikeus sosiaalihuollon saamiseen, on sovellettava niitä säännöksiä, jotka parhaiten toteuttavat asiakkaan etua siten kuin 4 ja 5 §:ssä säädetään."
- Varsinaista ikääntymisrajausta ei ole. Korvaavatko tämän
 1. muussa laissa tarkoitettujen palvelujen ensisijaisuus ja
 2. se, että asiakkaan edun arvioinnissa ei oteta huomioon palvelusta määrättävää maksua?
- Voidaanko soveltamisessa tehdä eroa ikääntyneiden henkilöiden ja vaikkapa työikäisten välillä?
- Mihin suuntaan soveltaminen kallistuu - > SHL vai VPL
- Tulevan oikeuskäytännön merkitys

Erityishuoltolaki ja vammaispalvelulaki

- Myös kehitysvammaiset henkilöt kuuluvat vammaispalvelulain soveltamisalan piiriin.
- Kehitysvammaisiin henkilöihin voi tulla sovellettavaksi myös Laki kehitysvammaisten erityishuollosta.
- Kehitysvammadiagnoosilla on edelleen merkitystä palvelujen osalta.

Erityishuoltolain muuttunut luonne

- Erityishuollon kohderyhmä on säilynyt samana, mutta erityishuollon sisältö on perustavanlaatuisesti muuttunut
 - Tässä laissa säädetään erityishuollon antamisesta henkilölle, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluja. (20.5.2016/381)
- Erityishuoltoon kuuluu:
 - Vaativa moniammatillinen tuki (vammaispalvelulain 16 §) jota toteutetaan 9 §:ssä tarkoitetussa vaativan moniammatillisen tuen yksikössä osana ympärivuorokautista palveluasumista, laitospalveluja tai kehitysvammapsykiatrian osastolla annettavaa erikoissairaanhoidoa
 - Vaativan moniammatillisen tuen yksikössä suoritettavat tahdosta riippumattoman erityishuollon edellyttämät lääketieteelliset, psykologiset ja sosiaaliset tutkimukset
 - Vaativaan moniammatilliseen tukeen liittyvä työtoiminta ja päivätoiminta

Erityishuoltolain ja vammaispalvelulain yhteentoimivuudessa haasteita.

Yhteistyön merkitys korostuu

- Ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen merkityksen korostuttua sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tulee tuntea sekä ensisijainen- että erityislainsäädäntö. Tämä edellyttää koulutusta, yhteisiä käytänteitä ja selkeää työnjakoa.
- Eri toimijoiden välinen yhteistyö on entistä tärkeämpää.
- Edellyttää tiedottamista myös asiakkaille.
- *”Asiakkaan tarpeen mukaisen palvelukokonaisuuden muodostamisessa tarvitaan usein eri toimijoiden välistä hyvää yhteistyötä. Yleensä ei ole kyse siitä, että henkilö tarvitsee vain joko sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain tai esimerkiksi varhaiskasvatus- tai perusopetuslain mukaisia palveluita taikka vammaispalveluita, vaan tarvetta on yleensä sekä yleispalveluihin että vammaispalveluihin. Yleispalvelut tulee järjestää niin, että vammaiset henkilöt voivat käyttää niitä. Yleispalveluita täydennetään vammaispalveluilla vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaan” HE 191/2022.*

Siirtymäsäännökset tärkeät

- Kumotun lain (vanha vammaispalvelulaki) perusteella tehdyt päätökset pysyvät voimassa päätöksiin merkityn voimassaoloajan, kuitenkin enintään kolme vuotta tämän lain voimaantulosta (1.1.2025).
- Päätökset on kuitenkin saatettava tämän lain mukaisiksi:
 - **vammaisen henkilön aloitteesta aina** tai
 - **hyvinvointialueen aloitteesta silloin, kun vammaisen henkilön palvelutarve sitä edellyttää.**
- Tuonut joustoa lain voimaantuloajankohtaan
- Ja myös huolta siitä, että tulee ruuhkaa kolmen vuoden kuluttua
- Valmistelua voidaan toki tehdä siirtymäaikana

Lopuksi

- **Soveltamiskäytännöt hakevat paikkaansa**
- **Lakimuutosten vaikutusten seuranta on tärkeää ja siihen tulisi olla yhteiset käytännöt**
- **Oikeuskäytäntöä tulee varmasti, mutta kestää aikansa**
- **Tarvitaanko joiltakin osin korjaussarjaa?**
- **Edellyttää epävarmuuden sietoa**

HYVI
NVOINTI
ALU EYH
TI ÖV
ÄL **HYVIL** FÄ
RDS OMR
ÅDESBOL
AGET